

Labs darbs ir tāds, kas piesaista un aizķer. Saruna ar Purvīša balvas nominanti Annu Salmani

Māksliniece Anna Salmane kopā arī Krišu Salmani un Kristapu Pētersonu ir vieni no "Purvīša balvas" jaunajiem nominantiem, pateicoties viņu kopdarbam izstādei "Dziesma" izstāžu zāles "Arsenāls" Radošajā darbnīcā. Šī izstāde radījusi pārdomas ne vienam vien, jo likusi aizdomāties par mūsu kultūras vērtībām un dziesmās ielikto vēstījumu.

Purvīša balvas eksperta un LNMM 20. gadsimta otrās puses - 21. gadsimta kolekciju un zinātniskās izpētes nodaļas "Arsenāls" vadītāja Elita Ansonē par izstādi saka: "Mākslinieki, izpētot Latvijas 1990. - 2013. gadu Vispārējo latviešu Dziesmu svētku noslēguma koncertu repertuāru dziesmu vārdus, tās statistiski saskaitot, konstatē, ka dziesmu tekstos visbiežāk lietotais vārds ir - saule, tad seko - meita un trešajā vietā - Dievs. Izstādei izvēlēts vārds "Dievs", un Kristaps Pētersons veidojis kolāžu "Dievzemīte I" no 184 dziesmu fragmentiem. Izstādē skan kompozīcija, kas izveidota no Dziesmu svētku ierakstiem. Lai arī skaniski mūzika neveidojas, sanāk kakofonija, tomēr īso fragmentu skanējums izsauc tās pašas Dziesmu svētku eksaltētās emocijas." Savukārt filosofijas doktors, Latvijas Mākslas akadēmijas asociētais profesors Jānis Taurens atzīst, ka izstāde bijusi lielisks starpmediju mākslas darbs, kas tikpat labi nominējams kādai mūzikas balvai.

Anna Salmane intervijā stāsta, kā radusies ideja par izstādi, kā viņa pati vērtē izstādes pētījuma pamatā iegūtos rezultātus un kas ir tās lietas, kas sniedz iedvesmu jauniem darbiem.

Kā veidojās ideja par izstādi "Dziesma"?

Ideja radās pirms pāris gadiem sarunā ar Krišu. Viņš stāstīja par dziesmu, kuru kā korists izpildīja koncertā par godu Latvijas valsts 95. jubilejai. Viņaprāt, dziesma, kas tās sarakstīšanas laikā bija ļoti trāpīga, tās bezcerīguma un nolemtības dēļ neatbilda brīvas valsts gadadienas svinībām. Kriša stāstījums atsauc atmiņā manas pārdomas 2013. gada Dziesmu svētku noslēguma koncerta laikā, kad pārlietu daudzas dziesmas slēptā vai atklātā veidā puda latviešu nevarību. Tā nu nospriedām, ka varētu uzrakstīt vienu dziesmu, kas sastāvētu tikai no vissmagākajiem vārdiem, un nemaz neķēpāties ar saikļiem un vietniekvārdiem. Darba gaitā ideja nedaudz mainījās - nolēmām izpētīt, kuri ir Dziesmu svētku noslēguma koncertos izpildītajās dziesmās visbiežāk lietotie vārdi, un strādāt ar tiem.

Kāda ir galvenā doma, ko vēlējāties ielikt šajā izstādē?

Sākotnēji tā bija vēlme pabakstīt un paārdīt to gaušanās un nolemtības izjūtu, kas strāvo ne tikai no daudzām dziesmām, bet, šķiet, ir kļuvusi par latviskuma daļu. Kā pēc mūsu mākslinieciskā pētījuma veikšanas izrādījās, visbiežāk lietotie vārdi pirmajā acu uzmetienā it kā nemaz nav tik drūmi, taču viens no populārākajiem bija vārds "dievs", kas dziesmās bieži apzīmē spēku, kam kaut ko lūdzam, jo paši esam bezspēcīgi.

Tā kā izstādes pamatā bija pētījums, kāds ir Jūsu viedoklis par rezultātiem?

Populārākie vārdi dziesmās, kas izpildītas Dziesmu svētku noslēguma koncertos kopš 1990. gada, ir "saule", "meita/s" un "dievs" dažādos locījumos. Tie ir vārdi, kas organiski iederas daudzās par Dziesmu svētku klasiku kļuvušās dziesmās no 19.gs. beigām un 20.gs. sākuma, taču, dzirdot šos vārdus kā kodus atkārtotam mūsdienās rakstītās dziesmās, paliek dīvaini. Pirmkārt, tas, kā tie tiek lietoti, man šķiet anahronisms. Otrkārt, rodas sajūta, ka par mūsdienu latvieti nav nekā laba un vēra nemama, ko teikt.

Mākslinieks tomēr pēc dabas ir individuālists. Kā ir veidot kopdarbus ar citiem māksliniekiem? Vai viegli sastrādāties?

Pie viena darba kopā ar citu mākslinieku strādāju pirmo reizi, bet, tā kā ar brāli Krišu ir līdzīgs domu gājiens, viens otru labi pazīstam un paļaujamies uz otra viedokli, tad sadarbība noritēja bez aizķeršanās. Ar komponistu Kristapu Pētersonu iepriekš nebijām tik labi pazīstami, bet zinājām viņa konceptuālo pieeju kompozīcijai, un tas lika domāt, ka viņš būs īstais mūsu idejas iedzīvinātājs skaņās. Mēs devām Kristapam idejisko rāmi, lai gan visu līdz galam nepateicām, jo likās, ka tas, ko gribētos, nav nemaz reāli izdarāms. Bet Kristaps mūsu ideju uztvēra perfekti un ar savu veikumu pārspēja mūsu cerības. Tāpēc jāsaka, ja izdodas atrast īstos cilvēkus, ar ko sadarboties, tad var paveikt to, kam, darbojoties vienatnē, nepietiktu fiziskās vai garīgās jaudas. Jāsaka gan, ka, atskaitot Krišu, šobrīd nevaru iedomāties nevienu citu mākslinieku, ar kuru es riskētu taisīt kādu kopīgu darbu.

Vai, veidojot mākslas darbus, cenšaties parādīt kādu konkrētu sabiedrības problēmu?

Darbu, kas saistīti ar sabiedrībā notiekošo, man nav daudz, bet tos, kurus esmu taisījusi, esmu uztvērusi kā aizraujošu izaicinājumu. Lielākais pārbaudījums ir paust savu viedokli tā, lai arī skatītājam paliek vieta savām pārdomām.

Vai mākslas baudītājam ir būtiski saprast to, kādu domu mākslinieks darbā ielicis, vai katram pašam var veidoties sava ilūzija?

Man gan kā darbu autorei, gan skatītājam patīk darbi, kuri ir atvērti interpretācijai, taču tā ir interpretācija par tēmu, nevis no zila gaisa izrauts darba pseido - skaidrojums. Ja neviens skatītājs nenojaustu, ko esmu vēlējusies ar darbu pateikt, tad man liktos, ka neesmu kaut ko līdz galam kārtīgi izdomājusi. Ir gadījies arī, ka kāds skatītājs pasaka ko ļoti trāpīgu, ko pati pirms tam neesmu par darbu sapratusi.

Vai Jums ir kādi kritēriji, kas ir labs mākslas darbs? Kā atšķirt labu darbu no slihta?

Labs darbs ir tāds, kas piesaista, aizķer. Ir darbi, kas piesaista uzreiz ar kādu knifu, un, pakavējoties pie darba ilgāk, darba realitāte ievelk sevī, un lietas, par kurām iepriekš domāju, aizmirstas. Ir darbi, kurus līdz galam saprotu tikai ar laika nobīdi, kad pārdomāju, ko esmu redzējusi. Var mēģināt analizēt un vārdos izteikt, kāpēc konkrētais darbs piesaista, bet kaut kas paliek tikai izjūtams.

Ļoti reti, bet gadās darbi, kurus redzot, pārņem balta skaudība - kaut es būtu to autore! Tas patiesībā ir pacilājošs pārdzīvojums. Tad uzreiz jāskrien mājās darboties divtik sparīgi. Gribas gan parādīt, ka es arī varu, gan caur savu darbošanos būt piederīgai tai pasaulei, kurā eksistē tik lieliski darbi. Pēc sliktu darbu apskates ir pilnīgi pretēji.

Kas Jūsu radošajā darbībā ir visatšķirīgākais no citiem māksliniekiem?

Man patīk vārdi, skaitīšana un ficija. Šie elementi ik pa brīdim parādās manos darbos. Bet es īpaši necenzēju materiālus un tēmas, ar kurām strādāju. Parasti strādāju pie tās uzmācīgās idejas, no kuras nevaru tikt vaļā citādi, kā vien uztaisot par to darbu, un izmantoju tādus materiālus, kas tai šķiet visatbilstošākie.

Kas Jūs iedvesmo jauniem darbiem? Vai ir kāda īpaša literatūra, mūzika, pasākumi?

Laba vizuālā māksla, literatūra, mūzika, kino rada vēlmi darboties, bet idejas darbiem visbiežāk rodas, uzduroties kam intriģējošam, piemēram, kādai ainai, kas redzēta pa autobusa logu, vai netīšām uzietai ilustrācijai arheolģiska pētījuma aprakstā. Tad domās to pārmaļu, līdz saprotu, ko ar to darīt tālāk.

Kā, Jūsaprāt, māksla attīstīsies nākotnē?

Nav ne jausmas. Bet es ceru, ka daudzveidība, kas valda mākslas pasaulē, nezudīs. Lai gan ir mākslas veidi, kuros nespēju iztēloties sevi darbojamies, man ir interesanti redzēt to pārstāvošo mākslinieku darbus. Reizēm atrodas arī kas tāds, ko varu aizgūt.